

Friedrich Nietzsche

KAJ JE ROMANTIKA?

5

Bržkone se spominjajo vsaj nekateri od mojih prijateljev, da sem na začetku krenil z veliko zmot in precenjevanj, vsekakor pa kot *upajoči* proti modernemu svetu. Filozofski pesimizem devetnajstega stoletja sem razumel – kdo ve iz katerih osebnih izkustev? – kot simptom neke višje miselne moči, izvidniške hrabrosti, zmagovite *polnosti* življenja, kakršne so bile lastne za osemnajsto stoletje, dobo Huma, Kanta, Condillaca in senzualistov: tako, da se mi je tragično spoznanje kazalo kot pristni *luksus* naše kulture, a še zmerom, na temelju njenega presežnega bogastva, kot *dovoljeni* luksuz. Obenem sem si nemško glasbo upravičeno razlagal kot izraz dionizične zmožnosti nemške duše: verjel sem, da slišim v njej potres, v katerem se je končno sprostila že od nekdanj zavrta prasila – neprizadet do tega, če ob tem zatrepeta vse, čemur pravimo kultura. Kot vidimo, sem tedaj tako v filozofskem pesimizmu kot v nemški glasbi spregledal prav to, kar tvori njuno pravo naravo – njuno *romantiko*.

Kaj je romantika? Na vsako umetnost, vsako filozofijo smemo gledati kot na zdravilno sredstvo in sredstvo pomoči v službi rastočega, bojujočega se življenja: vselej predpostavljata trpljenje in trpeče. A obstaja dvoje trpečih, najprej so to tisti, ki trpijo zaradi *prepolnosti življenja*, ki hočejo dionizično umetnost, obenem pa tragičen nazor in pogled na življenje – potem pa tisti, ki trpijo zaradi *ubobožanosti življenja*, ki iščejo mir, tišino, gladko morje, reševanje

sebe v umetnosti in spoznavanju oziroma opoj, krčevitost, omamo, norost. Dvojni potrebi teh *poslednjih* ustreza vse romantično v umetnostih in spoznavanju, ustrežala sta jim in ustrežata jim tako Schopenhauer kot Richard Wagner, če naj navedem le ta najbolj znana in najbolj izrazita romantika, ki sem ju tedaj *razumel napačno* – sicer pa *ne* v njuno korist, kakor bi mi zaradi moje slepote lahko pripisali. Najbogatejša z življenjsko polnostjo, dionizični bog in človek, si privoščita ne samo gledanje strašnega in vprašljivega, ampak tudi strašna dejanja in vsakršen luksuz v rušenju, razbijanju, zanikanju; pri njiju se zlo, nesmiselno in grdo kaže obenem kot dovoljeno, kot posledica preobilja porajajočih, plodilnih sil, ki so iz vsake puščave zmožne ustvariti plodno in bujno pokrajino. Najbolj trpeči, z najbolj ubožnim življenjem pa, narobe, tako v mišljenju kot delovanju nujno potrebuje milino, miroljubnost, dobroto, če je mogoče kakega boga, ki bi bil prav bog za bolne, »zdravilišče«; prav tako logiko, pojmovno razumljivost bivanja – kajti logika pomirja, nudi zaupanje – skratka določen topel, strah odganjajoč kot in priključitev k optimističnim horizontom.

6

Na ta način sem se polagoma naučil dojeti Epikurja, nasprotje dionizičnega pesimizma, pravzaprav »kristjana«, ki je dejansko le vrsta epikurejcev in tako kot Epikur po bistvu romantik; moj pogled pa se je čedalje bolj ostril glede na tisto najtežjo in najbolj zapleteno obliko *vzratnega sklepanja*, pri katerem najpogosteje delamo napake vzratnega sklepanja z del na tvorca, s storitve na storilca, z ideala na tistega, ki ga *potrebuje*, z vseh načinov mišljenja in vrednotenja na *potrebe*, ki odločajoza njimi.

Glede na vse estetske vrednote se zdaj poslužujem tega glavnega razlikovanja: vprašam se ob vsakem posameznem primeru: »Je tu postala ustvarjalna lakota ali preobilje?« Sprva se zdi, da je bolj priporočljivo neko drugo razlikovanje – je tudi bolj očitno – namreč usmeritev očesa na to, ali je vzrok ustvarjanja težnja po stalnosti, ovekovečenju, po *biti* ali pa težnja po razbitju, po spremembi, po novem, po prihodnosti, po *postajanju*. Toda ti obe vrsti težnje se, globlje videno, pokažeta kot še zmerom dvoznačni, in to očitno prav z vidika vnaprej postavljene in – kakor menim – po pravici prednostne sheme. Težnja po *rušenju*, spremembi, postajanju je lahko izraz prepolne, s prihodnostjo noseče sile (kot je znano, je moj terminus za to beseda »dionizično«), lahko pa je tudi sovraštvo razočarancev, ponižancev, spodletelcev tisto, ki ruši, *mora* rušiti, ker jih vznemirja in draži obstoječe, da, vsakršno obstajanje, vsa bit sama – da bi razumeli ta afekt, si je treba od blizu ogledati le naše anarhiste.

Volja do *ovekovečenja* prav tako potrebuje dvojno interpretacijo. Lahko prihaja iz hvaležnosti in ljubezni: umetnost s tem izvorom bo vselej umetnost apoteoze, bržkone ditirambična z Rubensom, blaženo-zbadljiva s Hafisom, svetla in dobra z Goethejem ter vse stvari odevajoča s homersko svetlobo in sijem. Lahko pa je tudi tiranska volja težko trpečega, bojujočega in mučičega se, ki bi rad svoje najbolj osebnostno, najbolj posamičnostno, najbolj ozkostno, pravo idiosinkrizijo svojega trpljenja zapečatil kot obvezni zakon in prisilo in ki se enako maščuje vsem stvarjem, s tem da jim vtiska, vsiljuje, vžiga *svojo* podobo, podobo *svoje* torture. To poslednje je *romantični pesimizem* v svoji najbolj izraziti obliki, pa naj gre za Schopenhauerjevo filozofijo volje ali Wagnerjevo glasbo: romantični pesimizem, poslednji *veliki* dogodek v usodi naše kulture. (To, da *bi lahko* obstajal tudi čisto drugačen pesimizem, klasični -- ta slutnja in vizija pripada meni kot neločljiva od mene, kot moj proprium in ipsissimum: le da se beseda »klasično« upira mojim ušesom, preveč obrabljena je, postala je preveč zglajena in neprepoznava. Pesimizem prihodnosti -- kajti ta prihaja! vidim ga prihajati! -- poimenujem *dionizični* pesimizem.)

Prevedel Tine Hribar

Prevedena je 370. sentenca iz knjige *Die Fröhliche Wissenschaft*; glej: *Nietzsche Werke V 2*, Walter de Gruyter, Berlin/New York 1973, str. 301-304.